

lafranca de Cfl., f° 37v). Més sobre «l'ayga del rech de *Toyr*» a. 1376 (Alart, *InuLC*, s. v. *devesis*). Important també *La Lleuda de Toyr*, que seria de 1310, copiada el 1315, on el nom surt també una dotzena de vegades (RLR x, 254-53). 1407: «la botarada del Mas de *Thory*», a Montboló, prop de Palaldà (ibid.).

Igual que el de Perpinyà, el nom d'aquesta vila fou usat ulteriorment com NPP. 1229: «uxor *Tuirii* de Aspirano» (doc. orig., *InuLC*); 1232: R. *Toy* (ibid.); 1284: «En *Toy* Bosom --- prohomes ---» en doc. de Perpinyà (RLR iv, 364).

N'hi ha un duplicat menor: *Tuïr*, llogaret de Conflent, dependent d'Évol, mun. d'Oleta. Hi vaig passar l'any 1930 (exc. 189), i hi vaig oir el nom *tui*. PRIMERA MENCIO: *Tubiro* (Alart, *Bu. Soc. Agr. Pyr. Or.* x, 82); Ponsich (*Top.*, 115) només el troba escrit els anys 1632 i 1750 (*Tubir*).

Quant al *Tuïr* major, Ponsich (p. 64) hi afegeix 1020 i 1051: *Tugurio*; 1009: *Teuuir*; 1011: *Tuuiro*, i 1043 i 1079: *Tuuir*: és arbitrari interpretar-ho *-vir-*, *-viro*, com fa ell; en realitat no hi ha hagut mai *-v-* en cap menció del nom; l'accent en aqúelles mencions devia caure sempre en la *ú*: ho prova la forma *Teur* [*teúr*] que cita ell mateix el 1109; l'accent no es degué traslladar a la *i* fins al S. XII (o més tard), que és quan comencen a abundar les grafies de la mena *Toyrium*, *Toyr* etc., i hi escriuen una *-b-* entremig (S. XIV).

L'ETIM. ja la vaig indicar en una nota de l'estudi d'E.T.C. II, 15, n. 6 (1970, 2a. ed.). És el ll. TÜGÜRUM 'cabana', forma encara conservada essencialment, en totes les mencions més antigues: 953, 2 960, 1051; i les de 1020 i 1051, afegeides per Ponsich.

L'evolució fonètica és clara: *Teuuir* > *Teúr* > *toir* o *tuír*, formes fàcils de reconèixer sota una lleu vestidura en baix llatí. El trasllat de l'accent d'un membre a l'altre del diftong *ui*, que es produeix no sols en altres parlars catalans (amb gran predomini, en alguns, cf. val. *bui*, *uit* etc.), sinó que hi ha hagut certa fluctuació en tots; i d'això n'han restat altres NLL ben coneguts, com *Vallgorguina* (pron. *-gins*, en el Vallès), dissimilació de *-gorgúira* VALLIS GREGORIA. En el nostre cas devia cooperar-hi la consciència que era un nom bisíl·lab: si hagués quedat *Tuïr*, monosíl·lab, es tindria el sentiment que el nom perdia la seva integritat, reduint-se a una síl·laba.

Només s'hi podria concebre un escrúpol (val a dir sols de fonetistes ben exigents): TUGURIUM tenia u breu en llatí, com ho proven, p. ex., versos de Virgili i de Fedre, i ho comproven descendents romànics (com *Togores*, veg. infra), i -URIO (vg. *orjo*), es redueix generalment a *-or/-ora* (*voltor*, *estora*, *rasor*, *rasora*); no sense alguna excepció: *auir* AUGÜRUM *benaurat*. Però fins per a això hi ha una bona resposta. No seria estrictament TUGÜRUM sinó VILLA TUGÜRĪI 'el mas de la cabana'. *villa Tugurio*, v. *Tecorio* és com ho trobem en els documents més antics (953, 960 etc.). Davant —ja que som fonetistes exigents— toca metafonia

(BALNEOLĪS > *Banyuls* etc.).

Que quina cabana? Doncs la tenim 3 k. al NO. de Tuïr: a Corbera (figura junt amb *Tuïr* en els documents de 953, 968 etc.). L'antic *Corbera*, es distingeix en el poble més gran, occidental i *Corbera-la Cabana*, que es troba afrontat amb el terme de Tuïr, i duu nom des d'antic (cites de Ponsich, 37): 1043: «*Cabaneta*»; 1689: «*loch de la Cabana*»; 1856: «*Corbera la cabana*»; 1486: «*La Cabana (de Corbera)*». Aqueixa *Cabana*, aquest *Tugurium* de Tuïr havia estès la seva denominació fins i tot endins de la jurisdicció de CORBARIA i per això aquesta part conservà el distintiu *Corba-Cabana*, a diferència de la resta del terme.

Notem, per altra part, que aquesta construcció complementària, no seria solament amb VILLA, sinó des d'antic «castrum TUGURI» (1343, supra), i certament en altres dels docs. antics citats, p. ex., Castro de *Toirio*, a. 1313, d'on venia un Petrus Durandi, que actuà a la Vall d'Aran, en rescatar-la de la invasió francesa (Reglà, *Lucha por Aran*, p. 413). I CANALIS TUGURII, el rec famós que hem vist supra. I la Lleuda, amb arrels antiquíssimes: LICITA TUGURII, la *lleuda* (supra, també antiga).

Hi ha hagut homònims en la toponímia fora del Rosselló. Probablement és FLUMEN TUGURII el que ha donat *le Thouet*, afl. del Loire, documentat *fluvium Toarum* a. 866, *Touverii* 1000, *Thour* 1376 etc. (Vincent, *Top. de la Fr.*, p. 18). Hi hagué un *Tuuir* a Portugal? No en tinc comprovació: només trobo en un doc. cat. que Roger de Llúria capturà el 1304 un gallió «armatum in regno Portugalli, videlicet in terra *Tuuir*» (Finke, *Acta Arag.* I, 148; II, 973). Ben conegut és *tagúr*, *tigúr*, *toúr* «tugurio, stalla», «casetta di paglia» en els parlars d'Istria, i en NLL friülans: *Teór*, mun. prov. Udine, i *Tigria*, lloc de Trieste (Prati, *RLiR* XII, 121). Skok cita *Tvúpuoi* antic a Dardània (ZRPb. LIV, 443; cf. *Appianos* en Holder, 1843).

El més conegut és *Togores*, en el Vallès, encara avui nom d'una ermita a 5 k. de Sabadell, en direcció a Sentmenat. És clar que és plural català format sobre un *Togora*, del pl. ll. TÜGÜRĪA. MENC. 986: «*Tegoras* et in montem Gallinario» (*Cart. St. Cugat* I, 149); 1049: «infra term. de *Terracia* --- Or. in te. de *Tegores* vel de Sti. Minati, et injungit --- in castrum de --- et de kastro *Galipha*, Mer. --- *Riopullo* ---» (BABL VII = XIII, 498); 1173: «domne de *Tuguriias* et filio suo» (BABL I, 138). Des d'aquí es va estendre com cognom per diversos llocs del Principat, però sobretot a Mallorca. N'hi ha 9 escriptors en JMBover (*Bi. Escr. Bal.*), ja Jordi T., fill del Sr. de Lluçmar, canonge a princ. S. XVI. Josep *Togores*, comte d'Aiamans, general que guanyà batalles contra Napoleó, i fou bon humanista i bon poeta, sovint humorista, en català († el 1831) (§ 1261). *Son Togores*, sengles poss. riques i antigues a Lloseta i a Alaró; pron. *son tugó-ras* (XL, 54.7, 29.15; Masc. 10H2). Cala'n *tugóras*, te. Santanyí, a la r. de Ses Salines (LI, 91.42).

Des d'antic ha preocupat, al Rosselló, l'ETIM. de *Tuïr*. Però sobretot han estat tempteigs poc seriosos